

אילון מספר על הוריו לוקי וגרדה בכרך

11/07/2023 📅

אילון מספר על הוריו לוקי וגרדה בכרך

מראיינת רחל מצר, תמלול נירה פנסו, עריכה אמנון

רחל: היום 19/06/2023, אילון המתוק שאני אוהבת במיוחד, יושב אצלי בבית. הגעתי למסקנה שיש המון אנשים וחברים שנתנו בצניעות גדולה, ולא מכולם נשאר רישום בארכיון. לכן הזמנתי את אילון שידבר על הוריו לוקי וגרדה. לוקי, מעבר לכל התפקידים, לוקי המנגן, מוזיקאי שהכניס אותנו לשמחות הכי גדולות במועדון. לא היה אירוע שם שהוא לא ניגן בו.

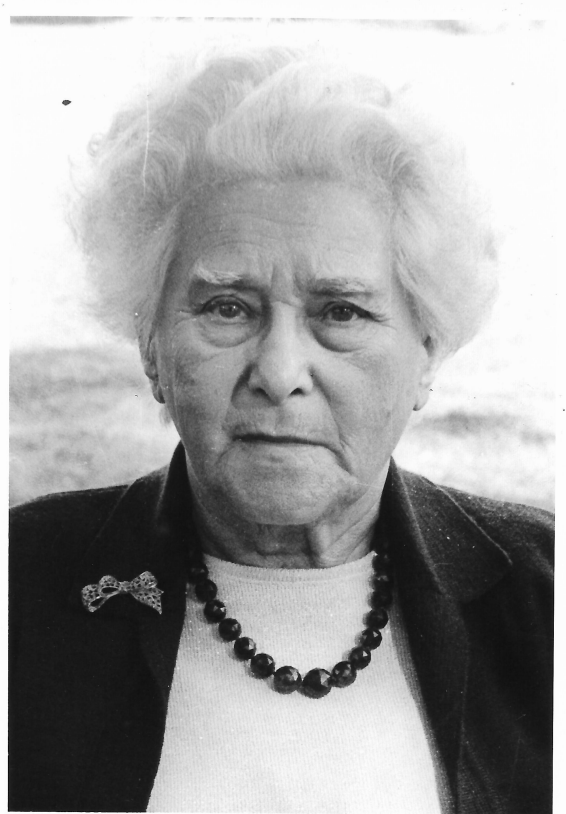
גרדה, הייתה אחות. מהאחיות של פעם, שהיו באות אליך הביתה, הביאו לך הכול. זה היה משהו אחר. כמו אחות מטפלת, אימא לצעירים.

אילון: הורי עלו ארצה בשנת 1953. הם הגיעו בעקבות האח של אבא, שהיה מדור המייסדים. שלמה בכרך, שהיה נשוי לרבקה, נפטר ב-1951. הוא קבור כאן בבית הקברות. אבא הגיע לביקור בשדה נחמיה, חזר להולנד, היה כבר נשוי לאימא שלי. אימא שלי החליטה שלא נשארים בהולנד אלא עולים לארץ.

אימא הייתה הציונית בין השניים. היא אמרה: אנחנו עולים למדינה של היהודים, לא נישאר בהולנד אחרי המלחמה. לאבא שלי, היו רעיונות אחרים לגמרי. אבא למד חקלאות, היה אגרונום במקצועו, הוא רצה לנסוע עם חבר לאינדונזיה ולעשות שם חקלאות. אינדונזיה הייתה קולוניה הולנדית. אבא שירת שם בצבא ההולנדי. אחרי המלחמה הוא התגייס לצבא, השתחרר מהצבא, למד, ורצה לחזור לאינדונזיה. מאוד אהב את המדינה הזאת. יש לו סיפור מדהים על מה שעבר עליו במלחמה. הוא מעולם לא הסתיר מאתנו. גם לא התייחס לזה כאל משהו שהשפיע עליו בצרה קשה. זה היה הוא. הוא לא ראה בזה משהו טראומטי.

אבא נולד בכפר דירן, קרוב מאוד להארלם. הם היו שלושה אחים ואחות. אבא היה הצעיר. בדירן למד בבית ספר יסודי. להוריו היה עסק לא קטן למכירת ריהוט ודברים נוספים. מכרו בעיקר לחקלאים ולאיכרים מסביב. זה היה אזור כפרי.

ססבתא שלי (אומה), החליטה שאחותו תדאג לאבא, כי להם, לסבא ולסבתא, לא היה זמן בשבילו. ממש לפני פרוץ המלחמה אבא גמר את התיכון וחזר חזרה לדין. אחותו אמרה לו: הגרמנים התחילו לסגור על היהודים, לא טוב שתישאר פה. סבתא שלי הייתה מחוברת למחתרת ההולנדית. סוד כמוס שהיא מלעולם לא דיברה עליו. שמענו את הסיפורים עליה מאנשים שהכירו אותה. זה הזכיר לי תמיד את אנשי השומר מכפר גלעדי, עד היום הם לא מגלים איפה הסליקים. סבתא, בקשרים שלה, סידרה לאבא מקום להסתתר, באיזה יער בצפון הולנד קרוב לאכן, ודי קרוב לחרונינגן. את המסתור ארגן איכר מקומי מהסביבה. בשלב מסוים הגרמנים הבינו שהאיכר הזה מסתיר יהודים. הם הגיעו אליו הביתה ואמרו לו: תשמע, או שאתה מספר לנו איפה אתה מסתיר את היהודים, או שאנחנו יורים בך פה. הם ירו בו. לעיני אשתו והבן שלו. לימים זכיתי להכיר את האישה, ביקרנו אותה, היא הייתה בארץ, קיבלה את אות חסידי אומות העולם. באותו יום שלחה את הבן להודיע לאיכרים האחרים שהסתירו יהודים, שהרגו את בעלה. היה להם אות מוסכם שהם ממשיכים. איכרים אחרים נכנסו תחת האלונקה

והמשיכו לדאוג ליהודים שהסתתרו.

היו שם 12-15 יהודים. חלקם זכיתי להכיר אישית. היו בארץ וגם ביקרתי אותם בהולנד. כולם שרדו. הם ישבו במסתור שלוש שנים. המקום קיים עד היום, הוא שוחזר ושופץ, אנחנו בקשר עד היום עם הילדים והנכדים של המצילים. לפני שנה היינו במפגש בהולנד, שלמה, אחי ואני. העירייה והמועצה המוניציפלית לקחו תחת חסותן את המקום כבר לפני 20 שנה. דאגו לפרסם את הסיפור ולשמר את המקום. המקום משופץ משומר ומשוחזר. עשו שם עבודה מדהימה.

כשאבא שלי יצא משם, הוא לא התייחס לזה כמשהו טראומטי. הוא לקח את הדברים בפרופורציה. אמר לי: תראה, שמעתי מה עושים ליהודים, לקרובי משפחה, ולאנשים אחרים. אני, היה לי מקום, היה לי אוכל, היה לי גג על הראש. היה לנו אפילו חימום. כשהיינו צריכים אפילו רופא היו מביאים לנו. לאורך השנים נוצרו קשרים מאוד הדוקים בין הניצולים למצילים. לי יצא להיות בכמה מפגשים כאלה. גם היום הקשרים נשמרים עם חלק מהם.

רחל: לנו אמרו שההולנדים שיתפו פעולה עם הגרמנים.

אילון: אבא אמר לי שבקרב האוכלוסייה ההולנדית, היו

נאצים שהסגירו והלשינו. מצד שני היו גם אנשים שנתנו כתף וסיכנו את עצמם.

אבא התחתן עם אימא אחרי שהשתחרר מהצבא ההולנדי. לא ידוע לנו איפה הם הכירו. על אימא אנחנו יודעים מעט מאוד. את אמא צריך היה לחלוב. היא ספרה מעט מאוד.

אמא נולדה באמסטרדם. מגיל שש הייתה בבית יתומים עם שני אחיה הצעירים יותר. בית יתומים של הקהילה היהודית היה ציר מרכזי בכל מה שקרה לקהילה היהודית באמסטרדם במלחמת העולם השנייה. בית היתומים היה ממול לתיאטרון היהודי. שם הנאצים ריכזו את היהודים לקראת המשלוחים. בהתחלה היהודים נשלחו לווסטרבורק

(מחנה מעבר) ומשם למחנות ההשמדה. בכל פעם שאני באמסטרדם אני מבקר שם. יש שם אתר זיכרון מאוד מכובד.

באיזה שלב רצו לשלוח את הילדים היתומים למחנות. כבר העלו אותם לרכבת. ולפי הסיפור ששמענו מאימא, הגיע איזה קרוב משפחה שהצליח לשכנע את הגרמנים שאימא שלי ואחיה הם בכלל לא יהודים. על סמך הסיפור הזה הם שוחררו ועברו לבית יתומים באמסטרדם.

גרתי באמסטרדם שנתיים, כל תייר ישראלי שמסתובב באזור הקניות עובר שם.

אנחנו לא ידענו שזה המקום. בשנת 2001 עשינו טיול שורשים עם אבא. אימא כבר לא הייתה בחיים. הצטרף אלינו ליום אחד באמסטרדם הדוד שלי, אח של אימא, הוא הראה לנו את בית היתומים העירוני שנמצא במרכז אמסטרדם. היום יש שם מוזיאון של עיריית אמסטרדם.

אימא שלי מיעטה לספר על מה שעבר עליה. אנחנו יודעים שאבא שלה נפטר ואימא לא יכלה להמשיך לגדל אותם. היא הייתה אישה מאוד חולנית ונפטרה בגיל מאוד צעיר. אימא נשארה עם שני אחים. לימים שניהם עלו לארץ. האחד היה במשטרה ואחרי זה ימאי. השני עבד

בשירות החוץ, בשגרירויות גרמניה ובהאג. היום כבר כולם הלכו לעולמם. הסיפור של אימא הוא חור שחור מבחינתנו. אנחנו יודעים שהיא הלכה ללמוד בבית הספר לאחיות. זו הייתה הדרך לצאת מבית היתומים. היא עבדה כשנתיים בבית חולים פסיכיאטרי. בשנת 1953 הם עלו לארץ.

הגיעו לארץ ישר לשדה נחמיה. לא זוכר אם הגיעו עם סבתא שלי, או שהיא הגיעה קצת אחריהם. אני זוכר אותה משנים מאוד מוקדמות, אני מניח שהם הגיעו ביחד.

אבא השתלב במטעים, אימא שלי במטבח.

רחל: אני זוכרת אותה בתור אחות.

אילון: כשהיא גמרה להיות אחות היא ניהלה את המינימרקט המהולל שהיה איפה שהיום הגלידה.

רחל: עדין לא הייתה הפרטה, היו באים ולוקחים.

אילון: במינימרקט היו קונים, ארטיקים וכל מיני מעדנים שאמא הייתה מזמינה עבור החברים. היו גם "חלוקות". הורי התחתנו כשאימא שלי בהריון. זה היה סוד ידוע במשפחה. שלמה נולד בשנת 1951. אני בשנת 1954 ועדה, הצעירה, נולדה ב-1959. גדלנו, כמו כל ילדי הקיבוץ, בתקופה ההרואית, לינה משותפת, חדר אוכל.

כשאני מספר לנכדים שלי שהיינו הולכים בארבע אחה"צ להורים לשעתיים, ולא היינו בכלל בבית של ההורים, היינו משחקים בחוץ על הדשא. בשש וחצי חוזרים לבית הילדים לארוחת ערב. היה אסור לילדים להיכנס לחדר

האוכל. אכלנו בבית הילדים. הנכדים מסתכלים עלי כמשהו מטורף לגמרי.

אבא שלי היה מאוד קיבוצניק למרות שהיה פחות ציוני. אימא שלי לא אהבה את הקיבוץ, אני חושב בגלל החינוך המשותף. אבל היא הייתה אחת, שאם אמרו שצריך לעשות, אז עושים, ועושים עד הסוף.

רחל: זה מעניין, כשראיתי אנשים שורדי-שואה, כולם התייחסו ללינה המשותפת, ואמרו שהילדים היו חוזרים בבכי...

אילון: היא לא אהבה את הדברים האלה, למרות שהייתה לה הזדהות מוחלטת עם כל מה שצריך לעשות. לתורניות צריך לבוא בזמן. וכל מיני התנדבויות. אבא היה קיבוצניק בכל רמ"ח אבריו. ללא סימן שאלה. הוא מאוד אהב את הקיבוץ. מאוד הזדהה. מבחינתו כל מה שהיה אפשר לעשות אז עושים. אבא למד לנגן עוד בהולנד. בתור נער. מעולם לא למד תווים, למד לנגן משמיעה.

זה ליווה אותו כל שנותיו. אני זוכר שהיה לו פסנתר חשמלי שזה היה אז וואו! פסנתר שהקיבוץ קנה כי הייתה תזמורת והם נסעו לנגן בכל מיני מקומות. זה היה בתחילת שנות השישים.

רחל: הם הגיעו בגלל שידעו שיש פה הולנדים?

אילון: כן, האח של אבא שלי היה חבר פה. (הוא היה מהמייסדים) כשהם נקלטו, מי שמאוד עזר להם, היה דוד זוננפלד, הבעל השני של רבקה, שהייתה נשואה לאח של אבא שלי. רבקה ודוד התחתנו אחרי שהדוד שלי נפטר. סיפרו לי, כשנולדתי, שהם לא ידעו עברית, לא ידעו מכלום. מי שבחר לי את השם היה דויד.

רחל: אני זוכרת את אבא שלך מנגן. ביום העצמאות, בכל האירועים במועדון, עם העוגות של ההולנדים, הווינאים. ברקע היה תמיד אבא שלך שניגן. הוא קיבל את האנשים בנגינה. תמיד אני חושבת על הפשטות של האנשים האלה. הצניעות. הם חוו המון דברים לפני העלייה, באו הנה, ונשארו צנועים ולא קיטרו על הגורל שלהם.

אבא שלך כאילו מוכיח את זה...

אילון: אבא שלי, איתרע מזלו הטוב, עבר את השואה,

בלי סימנים וצללקות. הוא תמיד אמר לנו: אם תראו את האלטרנטיבות שהיו לי אז תדעו שנפלתי על האלטרנטיבה הכי טובה.

מימין: לוקי, שלמה, עדה, גרדה, אילון

בתור ילד בכיתות א-ב, מאוד לא אהבתי את השינה בבתי הילדים. הייתי בורח לבית ההורים. בורח... הולך. לא מפחד. כי הורי גרו בצריפים הלבנים, על יד החורשה של המדגה. עם התנים, והמשאבה שפתאום התחילה לשאוב. הרבה פעמים הייתי מגיע לבית ההורים והם בכלל לא היו בבית. היו הולכים לשחק קלפים, לחברים למסיבות ולכל מיני דברים. אני הייתי שם לבד. עם החורשה ליד, עם הרוחות שהכול זו. בכלל לא הטריד אותי. כדי לפתור את הבעיה של "הילד המופרע" שלחו אותי לפסיכולוג. הפסיכולוג אחרי שלושה חודשים הרים ידיים ואמר: עד כאן, הפטנטים שלי לא עובדים. אני מאוד אהבתי את זה, כי במקום לנוח בצהרים הייתי הולך לפסיכולוג. היינו חייבים הרי לנוח בצהרים. לא מאוד אהבנו את זה. היום אני חולה על לנוח בצהרים. אבל אז לא אהבנו את זה. הפסיכולוג הרים ידיים ואחרי חצי שנה-שנה נשארתי לישון בבית הילדים הכול בסדר.

רחל: איך ההורים חוו את הלינה בבית?

אילון: אחרי הרבה שנים שאלתי את אבא שלי: מה הסיפור הזה? הדבר הכי טבעי שילד רוצה, זה לישון בבית הוריו. הוא אומר לי: תשמע, לנו בתור הורים לא היה מה להגיד, היה מוסד שנקרא רכז חינוך, על פיו יישק דבר. אורים ותומים. בזה נגמר העניין.

כשילדי נולדו אמרתי: עם כל הכבוד לרכזי החינוך, בסופו של יום מי שמקבל את ההחלטות זה אני. אבל אז, הלינה כבר הייתה בבתי ההורים. הורים החזירו את הילדים לבתי הילדים בלילה, אבל אימא שלי קיבלה אותי בשמחה ובששון. "אנרכיסטית" הולכת נגד הזרם, למרות שזה לא היה מאוד אופייני לה. מעולם לא החזירו אותי לבית הילדים. להיפך, הם היו מכינים מיטה מראש. ידעו שכנראה אגיע באיזשהו שלב.

רחל: הילד הזה שברח בלילה לחורשה המבודדת הזאת, הופך להיות, אתה, בין אילו ששינו את החיים בקיבוץ?

אילון: לא. הייתי בתקופה של הפרטת העיתונים, תקנון נסיעות לחו"ל. בתהליך ההפרטה – הייתי ~~המחלקה~~ המחלקה של הכנה לעניין, בתחילת שנות האלפיים.

בהתחלה מאוד התנגדתי, והיו עוד כמה אנשים מאוד משמעותיים בקיבוץ שהתנגדו. באיזשהו שלב לקחתי צעד אחורה. אמרתי: חבר'ה, זה הכיוון. באיזשהו שלב הבנו, גם האנשים שהתנגדו להפרטה, שבסופו של דבר זה הדבר הנכון. ומה שנשאר לנו לעשות, זה להקפיד שזה יעשה כמה שיותר נכון. בסה"כ אני חושב שזה מהלך שנעשה נכון, זה היה במקום. לקטע של קופות הפנסיה, בתקופת גדי מצר ואחריו, הייתה חשיבה קדימה מאוד משמעותית וחשובה. בסופו של יום ההפרטה נעשתה מעמדת כוח (כלכלית).

יצא לי להיפגש עם לא מעט קיבוצים שהם עדיין שיתופיים, רובם עשירים, לכולם ברור לגמרי שההפרטה תגיע ביום מן הימים.

אנחנו כבר יותר מעשרים שנה אחרי זה. כל אחד אחראי על עצמו. יש כמה חברים שעדיין קשה להם, ועדיין חושבים שהקיבוץ צריך לפתור להם את כל הבעיות. אבל אם חפצי חיים אנחנו, היינו חייבים לעשות את המהלך. אנחנו בין היחידים שלא שילמנו מענקי עזיבה.

רחל: ההורים שלך, היו צריכים להיות גאים, כשהם רואים את הפעילות שלך בקיבוץ, את המפעלים שלך וזה שחלק מהילדים והנכדים שלך חיים פה.

אילון: אני בטוח. למרות שבאבא שלי בתוך תוכו יש איזה אנרכיסט קטן. הוא לא מאוד "השתגע" בלשון המעטה, על הממסד. בכל מיני מובנים. זה לא נאמר בריש גלי, אבל בין השורות. היו לי אתו שיחות גלויות על הדברים האלה. אז אני לא כל כך בטוח שכשאני עושה תפקידים שמזוהים עם הממסד, הוא שמח.

אני הייתי מזכיר בשנת 1985, אז הייתה השתתפות נמוכה באסיפות. ניסיתי לשבץ באסיפות את הפיקנטריה כדי שהאנשים יבואו. היו וויכוחים וצעקות ועניינים. האסיפה הייתה נמשכת על המדרכות.

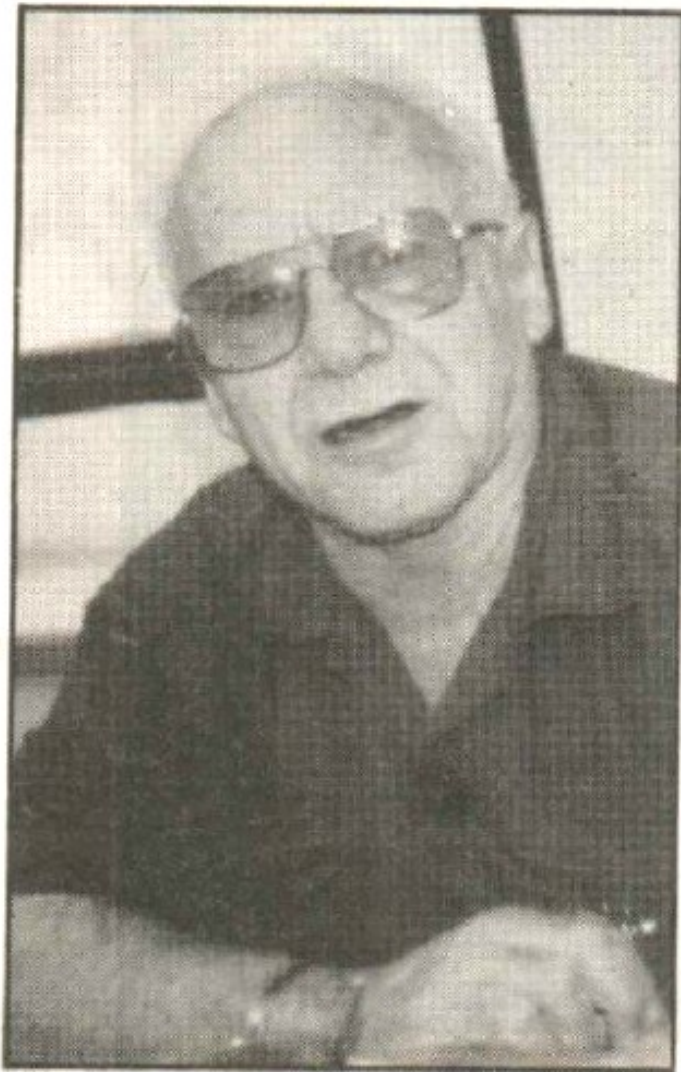
אבא שלי, בשנים האלה, כבר הפסיק לבוא לאסיפות. כמה פעמים שאלתי: למה אתה לא בא? הוא אמר: שמע, זה כבר הדור שלכם, זה שייך לכם. הוא אמר לי שהדברים שנאמרים שם, כל כך מעוררים ומרגיזים אותי, שהוא לא מצליח לישון בלילה. הוא היה כזה. היה הולך אתי למשחקי כדורסל של הפועל גליל עליון. אם היו מפסידים, הוא לא היה נרדם בלילה. היה לוקח את זה נורא אישי. טיפוס כזה. למרות שהיה טיפוס מאוד אופטימי. מחר יום חדש.

רחל: זהו, רציתי פשוט לשמוע דברים על ההורים שלך. אני זוכרת אותם במדרכות, במטבח, את אמא שלך בתור אחות. ופתאום היה חסר לי החיבור הזה. בשבילי זו סגירת מעגל.

תודה חמוד, אני אוהבת אותך.

עולה מהכביש

לוקי בכרך, נהג הבית הוותיק של שדה נחמיה, הודיע לא מכבר על סיום עבודתו, לאחר עשרים שנה על הכביש. הסיבה: לא מכבר חגג את יום הולדתו ה־69, ובגיל כזה מתבקש להאט קצת את הקצב, ולברוק אופציות אחרות ("קריירה שניה"). לאחר שכל מחאות הקבועים והטרמפיסטים לא הועילו, ואפילו ישיבה מיוחדת של נהגי הבית באצבע שהתכנסה לדיון רחוף בעניין, לא הצליחה להניא אותו מהחלטתו (ונהגי הבית, יצויין, ידועים כגוף מלוכר ומגובש, שנפגש אחת לשבוע בשביל ללבן עניינים שונים הקשורים לעבודה ולענייני דיומא, וגם להריק בהזדמנות כוסית או שתיים), החליטו להפתיע אותו במסיבה בפאב גוש. הכוסיות הורמו שם בזו אחר זו, הסיפורים והברכות קלחו עד השעות הקטנות, ולוקי אפילו מחה דמעה והודה במלים נרגשות לכל החברים.

לאחר עשרים שנה על הכביש. לוקי בכרך

רונית יהל, על הצפון דצמבר 1993

תגובות לדף זה

+ תגובה חדשה

עדיין אין תגובות לדף זה.
מוזמנים להגיב!

🗨 ללא מציג